

*Ad fontes***Frič Martin (1908–1968)**

Filmový režisér, scenárista a herec Martin Frič – jeden z nejvýznamnějších českých filmových tvůrců vůbec – se narodil 29. března 1902 v pražské rodině s dlouholetým společenským renomé. K jeho příbuzným náleželi JUDr. Vojtěch Frič (obhájce Karla Havlíčka v kutnohorském procesu z roku 1851), studentský revolucionář z roku 1848 Josef Václav Frič či osobitý cestovatel Alberto Vojtěch Frič.

Pestrá škála uměleckých zájmů vyplývajících z výtvarného a hudebního nadání nasměrovala Martina Friče k dráze umělecké a naopak jej vzdálila dráze akademické, což vcelku přesvědčivě dokládají i Fričovy studijní výsledky zaznamenané v dochovaných školních vysvědčeních. Nedlouho po první světové válce začal Frič vystupovat na kabaretních scénách – působil v bratislavské Moderně, pražské Červené sedmce, Rokoku a v Longenově kabaretu Bum.¹⁾ V Rokoku se seznámil s Karlem Lamačem a díky tomuto přátelství začala Fričova cesta k filmu. V souvislosti s Fričovým všestranným uměleckým nadáním se porůznu objevují zmínky o absolutoriu Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze.²⁾ Fričova pozůstalost sama o sobě – mimo výtvarných návrhů a podpisu Vojtěcha Tittelbacha³⁾ na gratulačním archu s významným dodatkem: „*spolužák!*“ – neposkytuje o této skutečnosti žádný přímý doklad.

V průběhu dvacátých let si Frič na vlastní kůži vyzkoušel řadu různorodých činností spjatých s procesem tvorby a výroby filmu – psal scénáře, maloval reklamy, kreslil scénické návrhy, pracoval v laboratořích a ve filmech rovněž hrál. Bohaté zkušenosti touto praxí nabyté se v dalších letech mnohonásobně zúročily a byly nepochybně základním stavebním kamenem na Fričově cestě za profesním úspěchem. Fričova spolupráce s filmem se postupně prohlubovala, spolupracoval jako scenárista na filmech Josefa Rovenského DŮM ZTRACENÉHO ŠTĚSTÍ (1927) a ŽIVOTEM VEDLA JE LÁSKA (1928). V roce 1928 Frič poprvé samostatně režíroval – melodrama PÁTER VOJTĚCH, následované snímky VARHANÍK U SV. VÍTA (1929) a CHUDÁ HOLKA (1930).

Po nástupu zvukového filmu se žánrové těžiště Fričových filmů přesunulo k divácky úspěšným situačním a konverzačním veselohrám s okruhem „kmenových herců“ – Vlasta Burian, Oldřich Nový či Hugo Haas, jenž s Fričem spolupracoval i scenáristicky. U veseloherního žánru však Frič nezakotvil natrvalo a natočil několik zcela odlišných filmů, výrazně přesahujících dobovou úroveň tuzemské kinematografie z hlediska tematického i realizačního. Ze spolupráce s Voskovcem a Werichem vzešla sociálně laděná komedie HEJ-RUP! (1934) i politická satira SVĚT PATŘÍ NÁM (1937), téma důsledků hospodářské krize zpracoval Frič v adaptaci dramatu Viléma Wernera

1) 75 let československé kinematografie 1898–1973: Profily dvanácti našich významných filmových režisérů. Praha: Ústřední půjčovna filmů 1973, s. 7.

2) Viz pozn. č. 1, s. 6.

3) Vojtěch Tittelbach (1900–1971) – český malíř a grafik, žák Maxe Švabinského, člen Umělecké besedy, SVU Mánes a Skupiny 58.

LIDÉ NA KŘE (1937). Nebývalý zájem vzbudil na IV. Mezinárodním filmovém festivalu v Benátkách snímek JÁNOŠÍK (1936), což dokládá i jeho prodej do více než tří desítek zemí.

V době protektorátu Čechy a Morava nastal ve Fričově tvorbě nejen návrat ke komediálnímu žánru, ale objevilo se v ní i několik adaptací tuzemských literárních předloh – MUZIKANTSKÁ LIDUŠKA (1940), DRUHÁ SMĚNA (1940), BARBORA HLAVSOVÁ (1942), EXPERIMENT (1943). Dva filmy natočené pod nepříliš prozíravě zvoleným pseudonymem Fritsch v produkci Prag-filmu – DER ZWEITE SCHUSS (1943) a DIR ZULIEBE (1944) – zavdaly podnět k Fričovu poválečnému vyšetřování pro kolaboraci i navzdory apolitičnosti obou filmů. V řadě Fričových filmografií nejsou tyto tituly uvedeny – je otázkou, nakolik bylo jejich „opomenutí“ záměrné.

Ve znárodněné kinematografii se Frič stal jedním z jejích klíčových představitelů. Vedl jednu z barrandovských výrobních skupin, pracoval na řadě filmových projektů, navštěvoval zahraniční filmové festivaly (I. Mezinárodní filmový festival v Indii 1952, festival v Cannes 1955) a začal pedagogicky působit na nově založené pražské FAMU. Kromě několika režimu poplatných budovatelských (PĚTISTOVKA, BYLO TO V MÁJI) a historických filmů (CÍSAŘŮV PEKAŘ A PEKAŘŮV CÍSAŘ, PSOLHAVCI) natočil Frič v padesátých letech i pozoruhodné drama o destruktivních dopadech alkoholové závislosti DNES NAPOSLED (1958).

Na přelomu padesátých a šedesátých let vytvořil Frič filmové medailony svých předválečných spolupracovníků – Theodora Pištěka, Růženy Naskové, Emany Fialy, Terezie Brzkové či Vlasty Buriana. Svůj osobitý přístup k adaptaci literárních předloh opět rozvinul ve filmu na motivy povídek Eduarda Basse LIDÉ Z MARINGOTEK (1966), kriminální komedie NEJLEPŠÍ ŽENSKÁ MÉHO ŽIVOTA (1968) se nečekaně stala posledním Fričovým filmem. Martin Frič zemřel několik dní po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa – 26. srpna 1968.

Pozůstalost Martina Friče je rozmanitá stejně jako jeho tvorba a životní osudy. Dochované osobní doklady⁴⁾ vypovídají nejen o Fričových četných zálibách sportovního charakteru (rybolov, fotbal, automobilismus), ale též o „strategiích přežití“ v různých politických režimech. Velmi rozsáhlý je oddíl korespondence, který kromě běžných dopisů osobního i pracovního rázu, gratulací k životním jubileím a oficiálním oceněním, obsahuje i soubor dopisů zachycující Fričovo letité přátelství a spolupráci se spisovatelem Jaroslavem Žákem.⁵⁾ Součástí korespondence jsou i gratulace pacientů a zaměstnanců léčebných zařízení v Lojovicích a U Apolináře v Praze,⁶⁾ které dokládají někdejší Fričovu závislost na alkoholu a jeho následnou snahu o efektivní léčbu. Již zmiňovaný Fričův nesporný výtvarný talent reprezentuje velké množství výtvarných návrhů (interiérové, exteriérové, návrhy plakátů aj.) a figurální či obličejové studie.⁷⁾

V oddílu věnovaném Fričově filmové tvorbě zaujmou – kromě scénářů a námětů s autorskými poznámkami – zejména předlohy k nerealizovaným filmům („Tekuté zlo“, „Země nesmrtelných mozků“).⁸⁾ Dochované posudky námětů a scénářů představují posuzování jako jednu z klíčových fází geneze filmového díla v zestátněné kinematografii.⁹⁾ Do chodu filmového studia této éry dávájí nahlédnout zápisy z porad barrandovské výrobní skupiny Frič-Reimann a zápisy z pracovních

4) Národní filmový archiv (dále jen NFA), f. Frič Martin, k. 1, inv. č. 1–17.

5) NFA, f. Frič Martin, k. 2, inv. č. 126.

6) Tamtéž, k. 3, inv. č. 211.

7) Tamtéž, k. 6, inv. č. 312–324.

8) Tamtéž, k. 4, inv. č. 245 a 247.

9) Tamtéž, k. 5, inv. č. 276–286.

porad uměleckých šéfů výrobních skupin.¹⁰⁾ Neméně zajímavou kapitolou jsou i dokumenty mapující soudní projednávání tragické smrti komparsisty Adolfa Heidricha-Marka při natáčení filmu HEJ-RUP! (1934).¹¹⁾

Tomáš Lachman

10) Tamtéž, k. 5, inv. č. 266–271.

11) Tamtéž, k. 10, inv. č. 421.